

IN DE CRYPT.

.....

Dikwijls had ik oud-leerlingen hooren spreken over de vroegere Kerstviering in de crypta. En telkens als ze er over spraken, was ik getroffen geweest door den toon van echtgevoelde bewondering en stille herinneringsvreugde, die even aan hun woord een warme innigheid gegeven had. En als ze er dan op lieten volgen, dat ze het zoo jammer vonden, dat Kerstmis niet meer op de traditioneele wijze kon gevierd worden — de Zondagsdienst bij de Spoorwegen op den tweeden Kerstdag scheen het onmogelijk te maken — kreeg ik altijd een gevoel van spijt, ja, van beschaming, dat ik de schoonheid van Rolduc's crypta niet besepte en daarom niet waardeeren kon.

Wel had ik dikwijls gehoord en gelezen, en ik geloofde dit ook wel, dat het een monument, een juweeltje van bouwkunst was, maar gevoeld had ik het niet. Haar volle schoonheid was mij nooit geopenbaard. Ik herinnerde me nog levendig, welken indruk zij bij mijn eerste binnentreden, eenige dagen na mijn aankomst te Rolduc, op mij als „nieuweling” gemaakt had. Het sombere, halfduistere, koude, kelderachtige had zich het eerst en het sterkst aan mij opgedrongen en was door het mooie en kunstvolle, dat ik er ook toen reeds in vermoedde, niet geheel en al weggenomen. Met een halfbewust gevoel van teleurstelling was ik er uitgegaan en ik was blij geweest en herademde toen ik weer boven kwam.

Een maand later had ik er de heilige Mis gediend. De afzondering hier, de afscheiding van al de andere jongens in de bovenkerk, had me een gevoel van alleen-zijn, van nauwere vereeniging gegeven met den priester en de heilige Hostie daar vóór mij. Toen ik er een heele week achtereen gediend had, was ik mij meer op mijn gemak gaan gevoelen, was ik vertrouwd geworden met de grijze zuilen en de kleine ronde vensters, had mijn eigen stem niet meer zoo vreemd, mijn voetstap niet meer zoo hol geklonken als den eersten morgen.

Met Maria Lichtmis had ik er de plechtige

opdracht gedaan voor de Maria-congregatie. Weer een geheel anderen indruk had de crypta toen op mij gemaakt. Bij het hoofdaltaar hingen roode en witte wimpels; de twee vandenels der beide congregaties kleurden warm met hun geborduurde donkerroode zijde tegen de grijze muren. Het heldere middaglicht — want het was na de hoogmis — viel door de ramen en streed tegen de flauwgele gasvlam van een paar aangestoken lampen, en harmonieerde er niet mede. Ja, het licht was valsch, felwit bij de ramen, grauwschermerend in het midden en bij de trap aan den ingang. En het was een wirwar van jongens, grootere en kleine door elkaar, die geen middenpad open lieten. Wel was dwars in het midden een groote leegte, tusschen de professoren vooraan op de bidbankjes en de jongens, die op eerbiedigen afstand eenige passen terug stonden. Ik voelde, dat er iets ontbrak. We waren slechts met half Rolduc hier bij elkaar; bijna de helft was daarbuiten op de speelplaatsen. De professoren waren ook slechts schaars vertegenwoordigd; velen van hen hadden andere bezigheden of surveilleerden op de cour. Maar ik besepte vooral, dat er aan de crypta zelf iets ontbrak. Ik had me voorgesteld, ze nu op haar best te zullen zien, en ik voelde dat het niet zoo was. Wat er eigenlijk aan haperde, wist ik zelf niet.

Onder de preek had ik nog eens rondgezien en omhoog gekeken naar de schildering, maar ik had ze niet kunnen ontcijferen. Na den afloop van de plechtigheid was ik onvoldaan. Op de congregatiekapel had me altijd gehinderd het zolderachtige. En het kelderachtige, dat me hier bij het eerste binnentreden steeds koud op het lijf viel, was ook nu, onder de plechtigheid van de opdracht, niet geheel verdwenen. Ik hoopte maar weer op de toekomst.

Het volgend jaar en het jaar daarna was alles hetzelfde gebleven. Wel had ik eens bezoek gehad, en een der professoren, die mijn familie kende en ons begeleidde, had in de crypta verteld over de legende van den

heiligen Norbertus, die in het vensterraam boven het hoogaltaar was afgebeeld, en had met een brandende lucifer het gebeente van Ailbertus, die Rolduc gesticht had, even voor ons belicht. Ik had door de glazen ruitjes iets van het geraamte kunnen onderscheiden, dat in blauwe zijde gewikkeld was. Mama had het griezelig gevonden. En een indruk van diepere wijding had dit alles niet voor mij aan de crypt gegeven.

Na de groote vacantie was ik teruggekeerd. De retraite was voorbij en het gewone schoolleven was weer begonnen met zijn alledaagsche eentonigheid, nog versomberd door kille regenbuien, die aanhielden dagen achtereen, alsof het geen September maar November was. En toen ik op een morgen in de klas zat te rillen op de bank en, me omdraaiend, naar buiten keek, of het nog doorregende, zag ik een paar knechten bezig met emmer, dwaal en veger bij het standbeeld van Ailbertus op het voorplein. Alsof die door den regen nog niet genoeg was „schoongemaakt!” Had het personeel dan niets anders te doen? Of was het voor straf vanwege den provisor of den meesterknecht, dat ze daar in den regen stonden te plassen en te wrijven?

Toen des avonds onder het souper de directeur ons verraste met het bericht, dat het den volgenden dag achthonderd jaar zou geleden zijn, dat de stichter van Rolduc gestorven was, dacht ik op de eerste plaats niet aan de congé, die ons werd aangekondigd, noch aan het uitslapen dat ons werd toegezegd, maar aan het beeld van Ailbertus daarbuiten in den regen en vertelde ik onmiddellijk over de heele tafel, wat ik dien morgen wel gezien had.

Onder de hoogmis luisterde ik goed naar alles wat ons verteld werd over Ailbertus' leven. En de Zuid-Limburger, die ons een paar dagen later de feestrede in druk bracht, heb ik zorgvuldig bewaard. Wat me er vooral in trof was het persoonlijke van het volgende:

„De heugenis van Ailbertus heilig leven en sterven leeft nog voort in de overlevering.

Eenmaal heb ik me daarvan zelf mogen overtuigen. Jaren geleden vertoefde ik enkele dagen te Sechtem, bij Bonn, de plaats, waar Ailbertus eenmaal had gerust. Nog steeds

bejammerden de eenvoudige, vrome landlieden het verlies van hun geliefden Ailbertus. Met hem meenden zij hun beschermer, hun vader verloren te hebben en zij toonden zich pas getroost, toen ik hun vertelde, dat Ailbertus nu eindelijk de rustplaats gevonden had, die hij wenschte, dat hij nu eindelijk rustte in een graf, zijner waardig, in de monumentale crypta, door hem zelf gebouwd.”

Het graf van Ailbertus, altijd zichtbaar van uit het middenpad der kerk, was dien dag versierd met groen en bloemen. Een lamp en kaarsen brandden er boven gedurende de hoogmis, een zachtgeel licht werpend op het trappgewelf en over den ingang van de crypt. Na den middag, zoo besloot ik bij mijzelf, zou ik dat alles van nabij gaan bezien, want ik voelde me tot het graf van Rolduc's stichter getrokken, meer dan ooit te voren.

De feeststemming werd niet weinig verhoogd door de zon, die zich na dagen van regen weer vertoonde in haar volle herfstpracht. Wat speelde ze een vroolijk en toch eerbiedig spel van licht en schaduw met de voorbijjagende wolken door de zuidelijke zijvensters van het priesterkoor. Hoe schoot ze hare stralen „als balken” door de ramen, gelijk Gezelle zoo treffend juist zegt. Hoe dwarrelde de wierook nu eens lichtwazig dan weer donkergrijs voor ons omhoog. En hoe gloeiden de roode toogen der acolythen in de zon onder het heldere wit der rokkelijnen. Nu begreep ik eerst voorgoed, waarom onze kerken georiënteerd, met het koor naar het Oosten gebouwd waren. Hoe zou de zon anders zoo heerlijk van terzijde de liturgische plechtigheden kunnen belichten en overglanzen?

Bij het middageten bracht Ailbertus ons een nieuwe verrassing. Niet zoozeer door het feestmaal met de extra porties, maar door de onverwachte aankondiging, dat dien avond vóór het souper een plechtig lof zou gezongen worden in de crypt. Eindelijk, dacht ik bij mijzelf, zou Rolduc de crypt in hare rechten herstellen. Waarvoor had Ailbertus haar anders gebouwd? Waarlijk niet alleen om uitkomst te brengen, wanneer met een hoogmis in de bovenkerk toevallig een andere dienst samenviel. Sedert de stichter zelf

in zijn crypta rustte, scheen men haar al-
lengs meer en meer te hebben vergeten.
Dat moest hem smarten, niet zoozeer voor
hemzelf, maar voor Rolduc.

Ik was benieuwd. Zou ik nu haar volle
schoonheid leeren kennen? Mijn voorgeno-
men bezoek aan het graf besloot ik tot den
avond uit te stellen.

Zoodra het belde, was ik een der eersten
in de kerk. Toen ik de trappen afdaalde naar
de crypt, voelde ik me warm worden van
welligheid en licht van vreugde. Hoe lag ze
daar zacht en stil vóór mij te stralen in het
blanke licht. Hoe geheel anders was ze nu.
Over de koude muren lag een warme glans.
Geen schelle belichting van felle zon, maar
een zachte maneglans van kaarsen en lam-
pen. Neen, het was niet meer dezelfde crypt.
Haar verborgen schoonheid — haar naam zel-
ve ook beteekende verborgenheid — werd nu
met één blik voor mij ontsluitend. Het was als
een wondere bloem, die slechts eens per jaar,
slechts eens na vele jaren, bloeide in den
nacht. Haar zuivere kelk lag nu voor mij
open en ik schouwde in haar hart. En dat
hart was het hart van Rolduc. Daar schuilde
zijn diepste, zijn innerlijkste wezen. Vandaar
was zijn leven uitgegaan. En als dat hart ging
breken, als de crypt van Rolduc bezweek,
dan was het met Rolduc gedaan, dan zou ook
Rolduc ineenstorten en vergaan. Doch dat
zou Ailbertus, die in haar midden rustte,
verhoeden met de hulpe Gods.

Alle somberheid en duisternis was nu ge-
weken, en toch lag er nog iets geheimzinnigs
in het lage gewelf, in de witgrijze wanden,
in de vreemde symboliek der schildering en
vooral in de gedachte dat nu, geheel anders
dan gewoonlijk, hierbinnen alles licht, daar-
buiten alles donker was. Het was als in een
nieuwe woning, waar voor de eerste maal het
warmgezellige haardvuur brandt.

Toen de crypt zich meer en meer begon te
vullen en we allen dichtaaneengesloten bij
elkander stonden, voelde ik me een stuk van
Rolduc, een deel van de gemeenschap. Zooals
op het kleine kerkhof, waar ons dan de
droefheid nog inniger verbond. De crypt vat-
te ons allen samen tusschen haar nauwe mu-
ren en haar lage gewelven, en goot zoo een

band om ons heen, die ons in onze herinne-
ring zou blijven verbinden met elkander, met
Rolduc zelf. Haar warme innigheid versmolt
ons tot één ziel. De „genius loci” werd over
ons vaardig en nam ons op in zichzelf. Ik
voelde dat ik nu eerst voorgoed Rolducien
geworden was, nu eerst den vollen doop ont-
ving in de Rolducscche catacombe, waar Ail-
bertus zijn geest over mij uitstortte: den geest
van schoonheidsvreugde, van liefde en geloof
en blijmoedig optimisme. Want de man en de
stichting, die zulk een crypt gebouwd had,
zulk een crypt had durven bouwen en kunnen
bouwen, zou he zonder deze gaven Gods
nooit hebben tot stand gebracht.

Maar stil! Daarboven bij het hoofdaltaar
klinken zilveren bellen. Ze naderen dichter
en dichter en dalen de trappen af. We zinken
op de knieën en buigen het hoofd. Alle an-
dere gedachten moeten wijken. . . . voor God.
Had Ailbertus ook zijne crypt niet voor Hem
gebouwd? Aan de heilige Drieuldigheid had
hij haar toegewijd: haar vorm van het trifor-
lium getuigde het.

Het lof begon. Zuivere kinderstemmen
zongen het Adoro Te. En nooit klonk het
zoetlatijnsche „devote”, dat er op volgde, zoo
toepasselijk en zoo waar als hier in deze om-
geving, in deze stilte, waar zelfs de steenen
zuilen en bogen biddend stonden en zich
welfden even devoot als de gebogen hoofden
en knieën van de menschen. Het waren de
zelfde gezangen, die wij iedere week hoor-
den onder het Lof, maar hoeveel ijler, fijner,
ja hemelscher klonken zij hier, waar alle ge-
luid gedempt, verinnigd en zuiverder gestemd
werd door onze zielestemming en de teere
sfeer, die het heiligdom vervulde.

Jammer dat het zoo spoedig eindigen
moest. De zegen werd gegeven, vertrouwelijk
en nabij, en weer vielen we op de knieën.
De bellen bleven schellen en de priester
schreed met zijn wijde, gouden koorkap
door de nauwe middenrij der zuilen, midden
tusschen ons door. Het harmonium neuriede
nog een laatste mijmering, een laatste groet.
Ik hief het hoofd. Wat rankten de zuilen nu
sierlijk omhoog uit de knielende schare. Veel
rijziger en slanker dan tevoren, toen wij recht

stonden, en de mooie verhoudingen gebroken waren.

De eerste jongens gingen heen. Koel klappen en schoven de voetstappen over de steenen trappen. Maar de kleineren waren bij het voorbijgaan niet weg te krijgen van het graf. Met de oogen tegen de looden ruitjes gedrukt, tuurden ze naar het gebeente. En een

kinderlijke nieuwsgierigheid — hierin blijven we allen kinderen — deed zelfs de grooteren dralen.

Allen wisten, allen voelden nu, wie Ailbertus was. Dat had de dag van heden geleerd. En dat was meer waard dan de vijf lessen, die we gemist hadden.

BOOTJE.

Groen-~~effen~~ de vijver in 't steil-groene dal,
Op 't eiland in 't midden witbloeiende vlier
En teer-roode rozen in 't wild. Langs den wal
Goudbloeiende brem. Aan den oever, in 't

wier,
Riet en lisch. Stoer daarboven de stammen
der eiken.

Wit-zilvrig een esch. Populier rank en licht.
In 't water zich spieglen zachtglooiende
dijken

En toppen van torens, naar onder gericht. —

'k Sta stil en staar even langs water en bosch.
Met één sprong in de boot. Hoe hij wiegelt
en plast.

De sleutel in 't slot: en de ketting klinkt los.
Fluks de riemen gerept en de vuisten nu vast.
Met buigende armen en wiegelend lijf,
In rhythmischen maatslag ik 't vaartuig nu
drijf.

Bij iederen plons dof watergeplas
En kringegegolf, waar 't effen eerst was.
Opklotsend geklater aan voorplecht en boeg,
Luchtbellen in 't water, waar mijn riemslag
sloeg.

Zoo roei ik, en roei ik, en roei ik mijn boot
In een kalmte, een rust, als ik nimmer genoot.
Uit 't loover op 't eiland luid merelgelach;
Klaar klinkt uit de dorenhag nachtegaal-
slag.

Goudvischje spartlend naar boven springt,
Het roodwitte staartje blij dartelend blinkt.
Alles stil nu. Laat rusten de riemen een poos,
En drijven uw bootje in de koers, die het
koos.

Was dat horenmuziek? Ja, het klinkt van de
cour.

Weer de straatmuzikanten op jaarlijkschen
toer;

Duitsche volksmuziek spelend, romantisch en
zoet,

Die mijn vijver in „Rijn” als veranderen doet.
'k Zie rotsen en burchten oprijzen voor mij,
En ik zelf word de schipper van 't lied
„Lorelei”.

Ach, het handengeklap van de jongens ver-
stoort

Droef mijn droom. — Weer de riemen gegre-
pen en . . . Voort!

Voort, tot de maan door de avondwolk
dringt,

En in 't boschje rondom mij geen vogel
meer zingt.

Ook de merel verstomt. Maar de nachtegaal
niet:

Steeds klaarder en klagender klinkt nu zijn
lied.

Het klatert en klettert door bosch en door
dreef,

Waar hij, reeds zooveel Meinachten door,
zingen bleef.

Louter liefde en lust, louter lijden en leed;
Maar zoo schoon, dat het zingend zichzelf
vergeet.

Nu eens zacht, als de tintlende druppels, die
Ik onder mijn riemen neerdruppelen zie.

Dan helder en krachtig en vol als het lied
Van de bron, die daarginds in de vijver vliet.

De avond valt. Maar het duister niet.
Want de maan daarboven haar stralen giet.

Het groen van water en bosch en land
Wordt nu zilverwit als mijn esch aan den

rand;

Verzilverd de toppen der beide torens,
Maar van zilver zelf zijn de manehorens.

'k Ga heen. En ik zie in het riet de zwaan
Naar haar nest verglijden, bij 't henengaan.